

# Kotoutumiskompassi

Miten varmistetaan jokaisen maahanmuuttajan pääsy koulutukseen ja työelämään?



# Monikulttuurisuus on mahdollisuus

**PAKOLAISAALTO PYYHKII** läpi Euroopan. Suomeen on tullut tänä vuonna lokakuun alkuun mennessä jo yli 18 000 turvapaikanhakijaa. Vuoden loppuun mennessä heitä arvioidaan olevan 50 000.

Vastaanottokeskukset toimivat ääri rajoilla, ja tiloja tarvitaan. Vaikka kaikki turvapaikanhakijat eivät jää Suomeen, kotoutumistoimia tarvitaan nopeasti lisää. Lähiviikot ja kuukaudet ratkaisevat, räjähtääkö pakolaisaalto käsiin vai koituuko siitä Suomelle uusi mahdollisuus.

Monikulttuurisuus on ilman pakolaistilannettakin tärkeä ja kasvava osa Suomea ja Suomen tulevaisuutta. OAJ tahtoo edistää monikulttuurista ja suvaitsevaa Suomea, joka kantaa globaalia vastuuta ja antaa apua sitä tarvitseville.

OAJ näkee kansainvälisyyden ja monikulttuurisuuden suomalaista yhteiskuntaa ja suomalaisten elämää rikastavana. Siksi olemme jo vuosia korostaneet, että koulutus on parasta kotouttamispolitiikkaa. Vaikka asia on yleisesti tunnettu ja tunnustettu, ei Suomessa ole mielestämme pystytty riittävästi etenemään konkreettisiin kotouttamista edistäviin toimiin. Siksi OAJ on laatinut Kotoutumiskompassin.

Suomen perustuslain mukaan jokaisella esiopetus- ja peruskouluikäisellä lapsella on oikeus saada maksutonta perusopetusta, vaikka hän ei asu pysyvästi kunnassa tai kunta ei ole hänen kotikuntansa. OAJ korostaa, että kaikenikäisten maahanmuuttajien pitää päästä mahdollisimman pian Suomeen saapumisen jälkeen koulutuspalvelujen piiriin, jotta kotoutuminen käynnistyy heti. Osaavat opettajat haluavat tehdä töitä sen eteen, että jokainen maahan tullut saa edellytykset opiskeluun ja työntekoon.

OAJ:n Kotoutumiskompassi tarjoaa keinoja maahanmuuttajataustaisten lasten, nuorten ja aikuisten parempaan kotoutumiseen. Kaikessa koulutuksessa korostuu kielen oppimisen merkitys. Jokaiselle tulee tarjota riittävä pedagoginen tuki oppimiseen. Myös opettajien monikulttuurisuusosaamista pitää vahvistaa.

Monikulttuurisuus on mahdollisuus, joka kannattaa hyödyntää. Suomi saa lisää osaavaa työikäistä väkeä, kunhan maahanmuuttajille tarjotaan riittävästi kielenopetusta ja muuta koulutusta. Monikulttuurisuus lisää myös suomalaisten lasten ja nuorten valmiuksia menestyä tulevaisuuden maailmassa.

**Olli Luukkainen**  
puheenjohtaja  
Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

# Tavoitteet

→ Suomalainen koulutusjärjestelmä tukee maahanmuuttajien joustavia ja yksilöllisiä koulutuspolkuja.

→ Jokaisella lapsella, nuorella ja aikuisella on yhdenvertainen mahdollisuus suomen tai ruotsin sekä oman äidinkielen laadukkaaseen opiskeluun.

→ Monikulttuurisuusosaaminen on selkeä osa opettajan ammattitaitoa, ja sitä edistetään koulutuksen keinoin.

→ Maahanmuuttajanuorten syrjäytyminen koulutuksesta vähenee ja työllisyysaste kasvaa.

# Keinot

→ Lakeja ja säädöksiä pitää muuttaa, opettajia kouluttaa sekä resursseja kohdentaa kunnille, päiväkodeille, kouluille ja oppilaitoksille, jotta maahanmuuttajien opetusta voidaan edistää.

→ Valtion on arvioitava lisärahoituksen tarve ja otettava se huomioon pakolaismäärän kasvaessa.

→ Valtion on osoitettava kunnille riittävät resurssit vastaanottaa Suomeen tulleita lapsia, nuoria ja aikuisia ja järjestää heidän tarpeitaan vastaavat kasvatusta- ja koulutuspalvelut.

→ Valtion on ohjeistettava kuntia maahanmuuttajien opetuksen järjestämisessä. Rehtoreita ja johtajia pitää kuunnella ja kouluttaa.

→ Jokaiselle Suomeen tulevalle on tarjottava heti opetusta suomen tai ruotsin kielessä. Siihen sisältyy myös luku- ja kirjoitustaidon opetusta.

→ Kaikille alle peruskouluikäisille on tarjottava mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen.

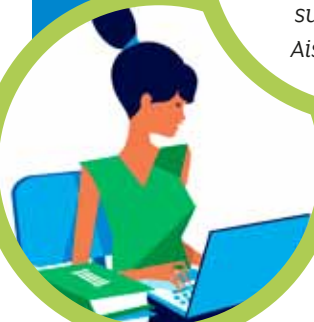
→ Kunnissa on suunnattava lisärahaa päiväkodeille ja kouluille, joissa on paljon maahanmuuttajia.

## Kotoutumiskompassi

1	Kotouttamiskoulutus nopeasti käyntiin .....	4
2	Varhaiskasvatus auttaa kotoutumaan .....	5
3	Kielitaito kuntoon .....	6
4	Oma äidinkieli on pohja uudelle .....	7
5	Tukea tarvitaan myös toisella asteella .....	8
6	Valmistavaa opetusta tarvitaan lisää .....	9
7	Opettajille lisää monikulttuurisuustaitoja .....	10
8	Koulutetut maahanmuuttajat saatava töihin .....	11
9	Kaikille oikea polku koulutukseen .....	12
→	Mitä muuta pitäisi tehdä? .....	13
→	Mitä kotouttaminen maksaa? ...	13
	Sanasto .....	14
	Lähteet .....	15

### NÄIN AISHA KOTOUTUU

*Miten maahanmuuttajien kotoutumisen ja koulutuksen pitäisi sujua? Seuraa Aishan stooria.*



# 1

## Kotouttamiskoulutus nopeasti käyntiin

**UUTEEN MAAHAN** asettuminen on iso muutos. Kotouttamiskoulutus on noin vuoden pituinen aikuisille maahanmuuttajille suunnattu koulutus. Sen avulla he oppivat kielen ja saavat tarvittavia valmiuksia työ- tai opiskelupaikan löytämiseen. Samalla maahanmuuttajat saavat kontakteja suomalaiseen yhteiskuntaan.

Tämän koulutuksen pitäisi olla kiinteä osa ammatillista valmentavaa koulutusta. Hallitusohjelmassa on linjattu, että ammatillinen koulutus kootaan yhteen. On oleellista, että kotouttamiskoulutus on osa muuta ammatillista aikuis-koulutusta.

Jos kotouttamiskoulutus olisi osa valmentavaa koulutusta, maahanmuuttajalla olisi mahdollisuus tutustua ammatilliseen oppilaitokseen ja suunnitella koulutuspolkuaan tehokkaammin. Hän voisi samanaikaisesti suorittaa kursseja ammatillisessa koulutuksessa ja päästä nopeammin työelämään. Näin on tehty muun muassa Kanadassa.

Kotouttamiskoulutus on tärkeää kaikille maahanmuuttajille yhteiskuntaan sopeutumiseksi, myös kotiäideille ja vanhuksille. Siksi lapsiperheiden tulee saada tietoa suomalaisesta varhaiskasvatus- ja koulutusjärjestelmästä.

Kotouttamiskoulutusta järjestetään ely-keskusten kilpailuttamana ostopalveluna osana työ- ja elinkeinoministeriön hallintoa. Ely-keskuksilla ei ole valtakunnallisesti yhteisiä laatu- ja hintakriteerejä, kun kotouttamiskoulutusta kilpailutetaan.

Kotouttamiskoulutusta pitää kehittää. Muutaman vuoden välein tapahtuva kilpailuttaminen heikentää kehittämistyötä ja sen myötä koulutuksen laatua, koska opetuksen järjestäjät eivät voi katsoa pitkälle tulevaisuuteen. Järjestelmä on kankea ja ruuhkautunut. Jo ennen nykyistä pakolaiskriisiä yli neljännes maahanmuuttajista joutui odottamaan yli puoli vuotta päästäkseen opiskelemaan suomea tai ruotsia. <sup>1</sup> (TEM 2013,36)

Aikuisten maahanmuuttajien perusopetuksen kehittämisehdotuksessa <sup>2</sup> (OKM 2014,23) todetaan, että luku- ja kirjoitustaidon opetus pitäisi siirtää opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen. Tämä ei riitä. Kotouttamiskoulutuksen tulisi olla kokonaisuudessaan opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuudessa, jotta sitä voisi toteuttaa tuottavammin ja tuloksellisemmin.

### OAJ EHDOTTAA

- Kaikki kotouttamiskoulutus on siirrettävä opetus- ja kulttuuriministeriöön.
- Kotouttamiskoulutus on otettava osaksi valmentavaa koulutusta järjestämisluvan alaiseksi koulutukseksi.
- Kotouttamiskoulutuksen kilpailutuksesta on luovuttava.
- Lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa kotouttamiskoulutus on katsottava osaksi valmentavaa koulutusta.
- Valtion budjetissa kotouttamiskoulutuksen määrärahat pitää vähintään kymmenkertaistaa.



Valtion budjetissa kotouttamiskoulutuksen määrärahat pitää vähintään kymmenkertaistaa.



13-vuotias Aisha saapuu Suomeen syksyllä, kun koulut ovat alkaneet. Isä, äiti, Aisha ja hänen pikkuveljensä Ali haavevat turvapaikkaa Suomesta. Aisha pääsee valmistavaan opetukseen läheiseen peruskouluun samalle luokalle muutaman muun samassa tilanteessa olevan kanssa.

# 2

## Varhaiskasvatus auttaa kotoutumaan

**SUOMEN TAI RUOTSIN KIELEN** kehittyminen ratkaisee, millainen tulevaisuus maahanmuuttajalapsella on Suomessa. Lapsi oppii parhaiten uuden kotimaansa kielen toimiessaan muiden lasten kanssa opettajan ohjauksessa.

Päivittäisessä varhaiskasvatuksessa lastentarhanopettaja ottaa huomioon lasten yksilölliset tarpeet ja erityisopettaja tarjoaa tarvittavaa tukea. Ongelmat havaitaan ajoissa. Hallituksen aikomus kasvattaa lapsiryhmien kokoa vaikeuttaa maahanmuuttajataustaisten lasten kielen oppimista. Isossa ryhmässä opettajalla jää vähemmän aikaa yhtä lasta kohden.

Maahanmuuttajien tilannetta vaikeuttaa myös hallituksen esitys rajoittaa lasten oikeutta varhaiskasvatukseen 20 tuntiin viikossa, jos toinen vanhemmista on työttömänä tai hoitaa pienempiä sisarusia kotona. Keväällä 2013 naispuolisista työkäisistä maahanmuuttajista, jotka eivät olleet opiskelijoita lähes puolet oli työttömänä. <sup>3</sup> (Tilastokeskus: Työssäkäyntitilasto)

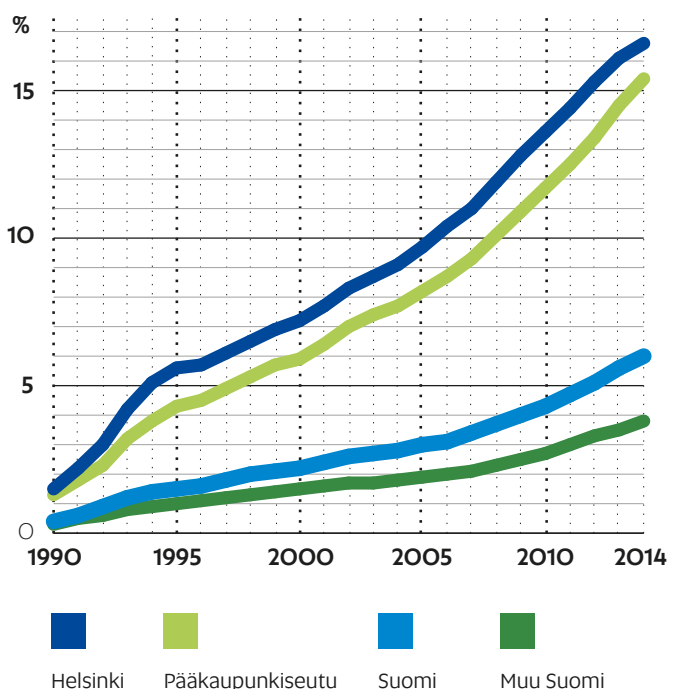
Monissa maahanmuuttajaperheissä on useita lapsia. OAJ vastustaa ryhmäkokojen kasvattamista ja lasten varhaiskasvatusoikeuden rajaamista. Päivittäin toteutuva, suunnitelmallinen ja monipuolinen varhaiskasvatus on tärkeää erityisesti maahanmuuttajataustaisille lapsille. Päivittäinen osallistuminen päiväkodin vertaisryhmään kehittää sosiaalisia taitoja ja edistää oppimista.

Maahanmuuttajat tarvitsevat lisää tietoa varhaiskasvatuksen merkityksestä. Lasten kotihoitoon liittyvät tuet eivät saa heikentää lasten osallistumista varhaiskasvatukseen. Vanhempia, jotka hoitavat lapsiaan kotihoidon tuella, tulee kannustaa, neuvoa ja opastaa varhaiskasvatuksen merkityksestä kielen oppimisessa.

### OAJ EHDOTTA

- Lapsen kielelliset valmiudet on otettava huomioon arvioitaessa lapsen oikeutta kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen.
- Ryhmäkoot on säädettävä sellaisiksi, että lapsen osallisuutta sekä kielen oppimista ja kehitystä voidaan tukea.
- Jokaiseen päiväkotiin on palkattava kaksi lastentarhanopettajaa lapsiryhmää kohti sekä lisää suomi ja ruotsi toisena kielenä -opettajia sellaisiin päiväkoteihin, joissa on paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia.

### Maahanmuuttajalasten määrä kasvaa



**Vieraskielisten osuus 4–16-vuotiaista Suomessa vuosina 1990–2014.**

Lähde: Tilastokeskus: väestörakenne <sup>9</sup>

Ali pääsee päiväkotiin. Siellä on töissä 52-lastentarhanopettaja. Oman äidin kielen opettaja käy opettamassa Alia säännöllisesti.

# 3

## Kielitaito kuntoon

**HEIKKO SUOMEN TAI RUOTSIN KIELEN** taito on maahanmuuttajien suurin syrjäyttävä tekijä. Yli 40 prosentilla maahanmuuttajataustaisista oppilaista on niin heikko opetuskielen taito, että se haittaa opiskelua ja perusopetuksen suorittamista.

Suomi tai ruotsi toisena kielenä (S2/R2) -opetus ei ole pakollista perusopetuksessa eikä varhaiskasvatuksessa, ja siksi käytännöt vaihtelevat. Monissa kunnissa ei tarjota lainkaan S2/R2-opetusta.

Perusasteella ja lukiossa vieraskielisten oppilaiden S2/R2-opetuksen korotettu valtionosuus on riittämätön todellisiin kustannuksiin nähden. Varhaiskasvatuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa S2/R2-opetusta ei tueta valtionosuuksin.

Kielitasotestit eivät nykyisin ole riittäviä, jotta niillä voitaisiin arvioida, millaista tukea kukin oppilas tarvitsee. Testejä kaitataan erityisesti murrosikäisinä maahan tulleille.

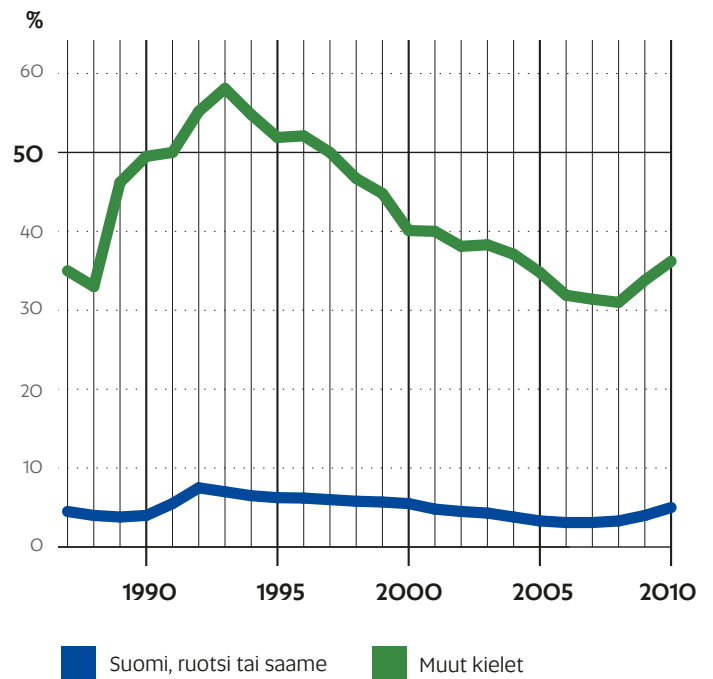
Perusopetuksessa lapsi tai nuori siirretään usein liian nopeasti äidinkielenään suomea tai ruotsia puhuvien ryhmään ilman tarvittavaa tukea. Harvalla äidinkielen opettajalla (luokan- tai aineenopettaja) on koulutusta kielen alkeiden opettamiseen. Isossa ryhmässä mahdollisuudet tukea ovat vähäiset.

### OAJ EHDOTTAA

→ Muuta kuin suomea tai ruotsia äidinkielenään puhuvalle lapselle, oppilaalle ja opiskelijalle on säädettävä oikeus saada S2/R2-opetusta varhaiskasvatuksesta toisen asteen loppuun asti.

→ Kielitasotestejä on kehitettävä Opetushallituksen toimesta työvälineiksi kouluille eri kieli- ja kulttuuritaustaisten oppilaiden kielitaidon ja kielen opetuksen tarpeiden tunnistamiseksi, jotta lapset, oppilaat ja opiskelijat saavat omaa kielitasoaan vastaavaa opetusta.

### Joka kolmas maahanmuuttajanuori on syrjäytynyt



**Syrjäytyneiden osuus 15–29-vuotiaista äidinkielen mukaan.**

Lähde: Tilastokeskus:työssäkäyntitilasto. <sup>10</sup>

*Aishan valmistava luokka kestää puolitoista vuotta. Hän oppii suomen kieltä ja kulttuuria ja saa opetusta myös omassa äidinkieltänsä. Aisha saa uusia ystäviä ja tuntee vähitellen olevansa kotonaan Suomessa.*

# 4

## Oma äidinkieli on pohja uuden oppimiselle

**TUTKIMUKSISSA** <sup>4</sup> on todettu, että kaksikielisyys helpottaa vieraiden kielten opiskelua. Se tukee myös muiden aineiden oppimista. Ilman oman äidinkielen hallintaa maahanmuuttajalasten on vaikea myöhemmin palata lähtömaahansa, vaikka halukkuutta saattaisi olla.

Oman äidinkielen taito on pohja valtakielen ja kaiken muun oppimiselle. Jokaisella on oikeus omaan äidinkieleen ja kulttuuriin. Jos oman äidinkielen kehitys pysähtyy, lapsi tai nuori ei välttämättä osaa mitään kieltä kunnolla.

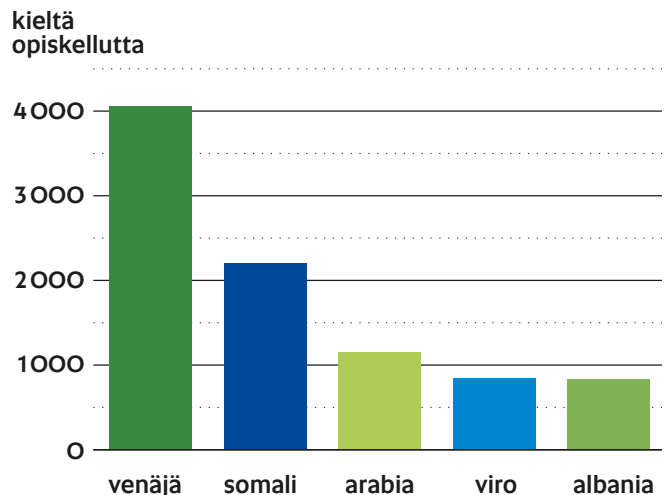
Omaa äidinkieltä opetetaan liian vähän. Vain viidesosa koulutuksen järjestäjistä tarjosi oman äidinkielen opetusta syyslukukaudella 2013. Opetusta tarjottiin yhteensä 54 kielessä perusopetuksessa. <sup>5</sup> Varhaiskasvatuksessa oman äidinkielen opetusta tarjotaan vieläkin harvemmin.

Oman äidinkielen opetus on haastavaa, koska oppilaiden lähtötaso on erilainen. Oman kielen opiskelu ei houkuta kaikkia, koska opetusta tarjotaan yleensä koulupäivän alussa tai lopussa ja usein muualla kuin omassa koulussa.

### OAJ EHDOTTAA

- Oman äidinkielen opetusta pyritään tarjoamaan jokaiselle varhaiskasvatuksesta toisen asteen loppuun saakka.
- Oman äidinkielen opetus aloitetaan esiopetuksessa yhteistyössä alkuopetuksen kanssa.

### Oman äidinkielen opetusta on tarjottu eniten venäjän ja somalin kielissä



*Perusopetuksessa ja lukiossa oman äidinkielen opetusta saaneet oppilaat syksyllä 2012.*

*Lähde: OPH <sup>11</sup>*



Aishan vanhemmat pääsevät kotouttamiskoulutukseen. He oppivat suomea ja tutustuvat suomalaisten kulttuuriin.

# 5

## Tukea tarvitaan myös toisella asteella

**MAAHANMUUTTAJATAUSTAISET NUORET** jatkavat selvästi harvemmin lukiossa kuin suomalaistaustaiset ja ovat lopulta keskimäärin heikommin koulutettuja kuin kantaväestö.

Oppilaan ohjaaminen on tärkeää, kun maahanmuuttajanuori miettii jatko-opintomahdollisuuksiaan. Lukioon päätyvä ei aina tiedä, kuinka vaativaa opiskelu lukiossa on.

Yhä useampi opiskelija tarvitsee tukea opinnoissaan. Maahanmuuttajille tuki on erityisen tärkeää, koska kieltäkin pitää edelleen opiskella. Lukiolaissa ei mainita erityisopetusta eikä moni maahanmuuttaja saa tarvitsemaansa tukea opinnoissaan.

Ammatilliseen koulutukseen maahanmuuttajat hakeutuvat yhtä usein kuin suomalaistaustaisetkin. Vuonna 2012 vieraskielisiä opiskelijoita kaikista ammatilliseen koulutukseen osallistujista oli keskimäärin 7 prosenttia.

Ammatillisen opettajan pitää tietää, millä tavoin eri aloilla tulee ottaa huomioon opiskelijoiden kulttuuriset taustat. Siihenkin on saatava täydennyskoulutusta.

Maahanmuuttajat keskeyttävät opinnot lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa yli kaksi kertaa useammin kuin kantaväestö. \* (Working papers 2/2014)

### OAJ EHDOTTAA

→ Suomi tai ruotsi toisena kielenä -opetusta on lisättävä lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa.

→ Ryhmäkokojen on toisella asteella oltava riittävän pienet, jotta opettaja voi kohdata opiskelijoiden yksilölliset tarpeet ja taustat.

→ Myös lukio-opiskelijoille on oltava oikeus erityisopetukseen.

→ Erityisopetusta ammatillisessa koulutuksessa tulee vahvistaa.

→ Lukion ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoilla pitää olla yhdenvertaiset oikeudet opiskelun tukeen.



Maahanmuuttajat keskeyttävät opinnot lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa yli kaksi kertaa useammin kuin kantaväestö.

Aisha täyttää 15 vuotta ja aloittaa oman koulunsa 8. luokalla. Hänelle tehdään henkilökohtainen oppimissuunnitelma. Aisha saa opiskella omassa koulussaan, kunnes saa päättötodistuksen ja hänen tieto- ja taitotasonsa riittävät lukion valmistavalle luokalle. Aisha aloittaa koripallon.

Aisha menee vuodeksi lukion valmistavalle luokalle uuteen kouluun. Siellä hän vahvistaa suomen kielen taitoaan ja suorittaa lukion matematiikasta kaksi kurssia. Valmistavalla luokalla on myös kelpoinen opettaja.





# 6

## Valmistavaa opetusta tarvitaan lisää

**PERUSOPETUKSEEN VALMISTAVA OPETUS** on tarkoitettu oppilaille, joiden suomen tai ruotsin kielen taito ja muut valmiudet eivät riitä esi- tai perusopetuksen ryhmässä opiskelamiseen. Tavoitteena on edistää oppilaan suomen tai ruotsin kielen taitoa ja kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan sekä antaa tarvittavia valmiuksia perusopetukseen siirtymistä varten.

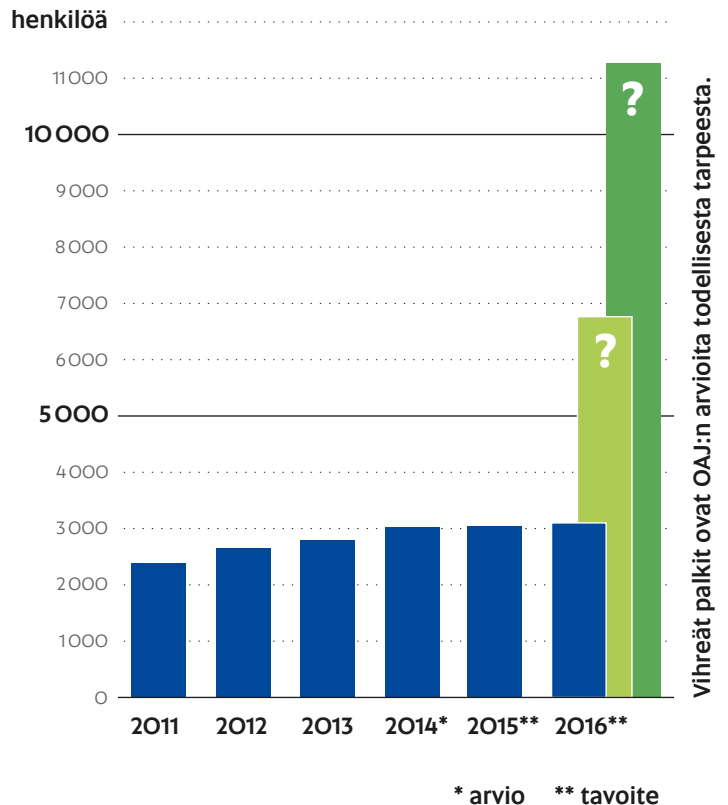
Valmistavan opetuksen oppilasmäärät ovat lähes kaksinkertaistuneet vuodesta 2002. Vuonna 2013 valmistavaan opetukseen osallistui 2 800 oppilasta. Pakolaiskriisin myötä tarve kasvaa, kun alaikäisiä turvapaikanhakijoita saapuu Suomeen <sup>7</sup>. Valmistavan opetuksen tarve on otettava huomioon valtion talousarviossa ja kunnille on suunnattava lisää rahaa sitä varten.

Oppivelvollisuusikäisille ja esiopetusikäisille maahanmuuttajalapsille voidaan antaa perusopetukseen valmistavaa opetusta, mutta kunnilla ei ole velvollisuutta järjestää sitä. Opetus vastaa laajuudeltaan vuoden oppimäärää. Myöhään maahan tulleiden nuorten perusopetuksen loppuun saattaminen vaatii erityistä huomiota ja joustavuutta järjestelmältä.

### OAJ EHDOTTAA

- Sellaisilla lapsilla ja nuorilla, joiden kielitaito ei riitä peruskoulun tai 2. asteen koulutuksen aloittamiseen, on oltava oikeus valmistavaan opetukseen.
- Valmistavalla luokalla on oltava oikeus jatkaa opintoja yli vuoden siihen saakka, kunnes valmiudet perusopetukseen tai toisen asteen koulutuksen siirtymiseen on saavutettu.
- Yli 13-vuotiaana maahan tulleilla nuorilla on oltava oikeus osallistua vuosiluokkaan sitomattomaan perusopetukseen omassa lähikoulussaan päättötodistuksen saamiseen asti.
- Peruskoulun päättötodistusta vailla olevien nuorten määrä pitää selvittää valtion rahoitustarpeen arvioimiseksi.

### Valmistavan opetuksen tarvetta on vaikea ennustaa



**Valmistavaan opetukseen osallistuneiden määrä ja arvio vuosille 2014–2016. Vuonna 2015 turvapaikanhakijoita ennustetaan tulevan Suomeen jopa 50 000. Valmistavan opetuksen tarve pitää arvioida uudelleen myös valtion budjetissa.**  
**Lähde: Valtion vuosien 2014–2016 talousarvioesitykset. <sup>12</sup>**

Aisha aloittaa lukion, saa lisää oppia ja ystäviä. Hänen koripallokaverinsa Victoria on ollut ammatilliseen valmentavassa koulutuksessa ja pääsee lähihoitajakoulutukseen.



## Opettajille lisää monikulttuurisuustaitoja

**OPETTAJA TARVITSEE TYÖSSÄÄN** yhä enemmän monikulttuurisuustaitoja. Ne sisältävät eri kulttuurien ymmärtämistä ja antavat valmiuksia toimia monikulttuurisessa ympäristössä eri kieli- ja kulttuuritaustaisten ihmisten kanssa. Jokainen opettaja on myös kielen opettaja.

Opettajankoulutuksessa monikulttuurisuutta opetetaan vaihtelevasti. Opettajien monikulttuurisuustaitojen parantaminen tulee sisällyttää hallitusohjelmaan kirjattuun Opettajankoulutuksen kehittämisohjelmaan.

Kouluissa ja oppilaitoksissa tarvitaan myös maahanmuuttajataustaisia opettajia, jotka toimivat linkkeinä kahden kulttuurin välillä oppilaille ja opettajille sekä vanhemmille kodin ja koulun välisessä yhteistyössä.

Moni maahanmuuttaja pyrkii turhaan opettajankoulutukseen, koska koulutukseen pääsy edellyttää erinomaista suomen tai ruotsin kielen taitoa. Toisaalta maahanmuuttajien oman äidinkielen ja uskonnon opetukseen on vaikea saada päteviä opettajia.

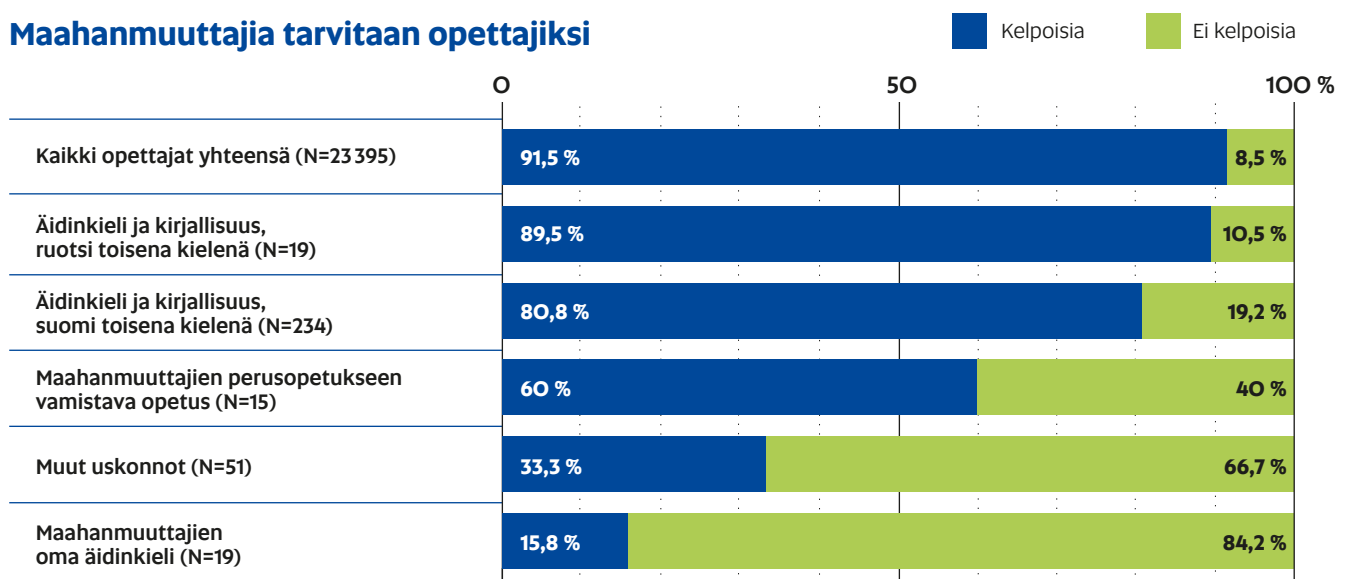
Perusopetuksen valmistavan opetuksen opettajalle ei ole asetettu kelpoisuusvaatimuksia. Osalla opettajista ei ole lainkaan suomi tai ruotsi toisena kielenä opintoja.

Kaikilla maahanmuuttajilla ei ole ollut mahdollisuutta käydä koulua lähtömaassaan. Heille luku- ja kirjoitustaidon opiskeleminen kielen lisäksi on välttämätöntä. Nyt opintoihin joutuu jonottamaan liian kauan.

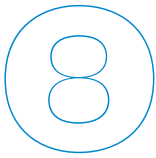
### OAJ EHDOTTAA

- Monikulttuurisuustaidot pitää sisällyttää pakollisina opintoina kaikkien opettajien peruskoulutukseen.
- Opettajien monikulttuurisuusosaamista on lisättävä täydennyskoulutuksella.
- Kaikkien opettajien, jotka antavat S2/R2- tai valmistavan oppimäärän mukaista opetusta, on saatava opetukseen valmiuksia antavaa perus- ja täydennyskoulutusta.
- Opettajankoulutuksen kehittämistyön yhteydessä on ratkaistava, miten koulutuspaikkoja ja niiden houkuttelevuutta lisätään maahanmuuttajille.
- Pohjoismaista yhteistyötä on lisättävä opettajankoulutuksessa.
- Maahanmuuttajataustaisten opettajien Specima-pätevyitysmiskoulutusta pitää jatkaa.
- Aikuisopettajia on koulutettava aikuisten maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon opettajiksi.
- Kielitietoisuuden ja kielenoppimiseen liittyvää tutkimusta on lisättävä yliopistoissa.

### Maahanmuuttajia tarvitaan opettajiksi



Opettajien muodollinen kelpoisuus keväällä 2013. Lähde: OPH 2014:8, Opettajat Suomessa. <sup>13</sup>



## Koulutetut maahanmuuttajat saatava töihin

**TOISEN ASTEEN JA KORKEAKOULUJEN** ulkomaiset opiskelijat ovat maamme nopeimmin kasvava maahanmuuttajaryhmä. Korkeasti koulutetuista maahanmuuttajista joka neljäs on työtön.

Työikäisiä ja koulutettuja maahanmuuttajia tulee nyt Suomeen runsaasti Irakista, kun heitä tähän mennessä on tullut muun muassa Venäjältä, Virossa, Ruotsista ja Kiinasta. <sup>8</sup> (Helsingin yliopisto 2014)

Maahanmuuttajan mahdollisuudet työllistyä Suomessa omaan ammattiinsa ovat haastavat sekä matalasti että korkeasti koulutetuilla. Vaikka tulijalla olisi korkeakoulututkinto suoritettuna lähtömaassaan, sitä ei välttämättä tunnusteta suomalaisilla työmarkkinoilla.

Koulutus ja kielitaito edistävät työllistymistä. Suomessa opiskelevista ulkomaalaisista kaksi kolmasosaa jää valmistuttuaan Suomeen, mutta työllistyminen on vaikeaa.

Koulutetut maahanmuuttajat ovat tärkeä kansantaloudellinen investointi työllistyessään Suomeen. Työharjoittelut sekä suomen tai ruotsin kielen taito ovat oleellinen osa työllistymistä.

Oleskelulupien hakeminen opintoja ja työnhakua varten on monimutkaista. Maisteriopintoihin tuleville ei tällä hetkellä tarjota riittävästi suomen tai ruotsin kielen opetusta, mikä haittaa työelämään kiinnittymistä.

### OAJ EHDOTTAA

→ Maahanmuuttajan aiemmin hankitun osaamisen tunnustamista ja tunnustamista pitää joustavoittaa.

→ Ulkomaisille korkeakouluopiskelijoille pitää tarjota tutkinnon lisäksi vuoden mittaiset (60 op.) kieli- ja kulttuuriopinnot, joilla varmistetaan työmarkkinakelpoisuus.

→ EU:n ja ETA-maiden ulkopuolelta tuleville opiskelijoille tulee myöntää oleskelulupa näitä opintoja varten.

→ Korkeakouluopiskelijoiden oleskelulupien ja opintotukien on tuettava työperäistä maahanmuuttoa.

*Aishan äiti pääsee Specima-koulutukseen. Hänelle räätälöidään opintosuunnitelma, jossa luetaan hyväksi aikaisemmat opinnot kotimaassa. Hänestä tulee oman äidinkielen opettaja.*



*Aishan isä on ollut kotimaassaan hammaslääkäri. Hän saa lisäkoulutusta ja ammatiaan vastaavaa työtä. Aishan äiti on synnyttänyt Suomessa pojan. Hän käy vauvan kanssa päivittäin läheisessä leikkipuistossa opettelemassa suomea ja tapaamassa muita äitejä. Ali jatkaa varhaiskasvatuksessa.*

*Aisha kirjoittaa ylioppilaaksi ja pääsee yliopistoon opiskelemaan matematiikkaa. Hän tahtoo opettajaksi kuten äitinsä. Yliopistossa Aisha saa henkilökohtaisen tutorin, joka auttaa ja kannustaa opinnoissa ja arjessa.*

# 9

## Kaikille oikea polku koulutukseen

**SUOMEEN SAAPUU** hyvin erilaisia maahanmuuttajia. Aikaisemmin suuri osa heistä on tullut Suomeen avioliiton tai kumppanin vuoksi. Tänä syksynä Suomeen on tullut tuhansia kotimaansa vaikeita oloja paenneita turvapaikanhakijoita. Kun he oleskeluluvan saatuaan siirtyvät TE-toimistojen asiakkaisiksi, toimistot ruuhkautuvat entisestään.

TE-toimisto tekee alkukartoituksen ja oppilaitos lähtötasoarvioinnin, jonka avulla asiakas ohjataan sopivaan opetusryhmään. Alkukartoitus tehdään TE-toimiston tai kunnan toimesta ennen kotoutumissuunnitelmaa. Nyt oppilaitokset joutuvat usein tekemään kartoituksen uudelleen, koska TE-toimistoilla ei ole riittäviä resursseja.

Ohjausta ja kielitaidon kartoitusta tehdään jo monessa aikuisoppilaitoksessa. Tätä osaamista pitäisi hyödyntää paremmin.

Alueilla, joilla kotouttaminen on uutta, aikuisopettajat tarvitsevat täydennyskoulutusta. Aikuisopettajista on työttömänä 23 prosenttia. Tämä resurssi on otettava käyttöön maahanmuuttajien kotouttamisessa.

Monet maahanmuuttajat ovat osallistuneet omaehtoiseen kielikoulutukseen TE-toimistojen tilaamien kotouttamiskoulutusten sijaan. <sup>8</sup> Heille ei tarjota opintoihin tai työllistymiseen liittyviä ohjauspalveluita yhtä systemaattisesti kuin TE-toimistojen asiakkaille. Näille henkilöille aikuisoppilaitokset voisivat tarjota opintoihin ja uraan liittyvää ohjausta ja neuvontaa.

Vastaanottokeskus on monen maahanmuuttajan ensimmäinen linkki suomalaiseen yhteiskuntaan ja koulutukseen. Riippumatta siitä, mihin keskuksen henkilö sijoitetaan, hänen tulisi saada välittömästi kieli- ja kulttuurikoulutusta.



**Aikuisopettajista on työttömänä 23 prosenttia. Tämä resurssi on otettava käyttöön maahanmuuttajien kotouttamisessa.**

### **OAJ EHDOTTAA:**

→ TE-toimistojen ruuhkia voidaan purkaa ottamalla aikuisoppilaitokset mukaan ohjaustoimintaan.

→ Työttömille tai työttömyysuhan alaisille opettajille järjestetään lisäkoulutusta, jotta he voivat toimia maahanmuuttajien opettajina ja opinto-ohjaajina.

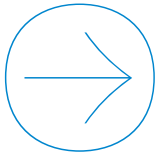


**Ohjausta ja kielitaidon kartoitusta tehdään jo monessa aikuisoppilaitoksessa. Tätä osaamista pitäisi hyödyntää paremmin.**



*Aisha valmistuu opettajaksi ja hän saa perehdyttämiskoulutusta siirryttyään työelämään.*

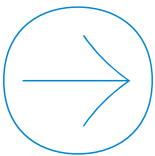
*Aisha ja hänen äitinsä opiskelevat iltaisin työväenopistossa suomen kieltä.*



## Mitä muuta pitäisi tehdä?

### OAJ EHDOTTAA:

- Järjestetään kaikille perheille monikulttuurisia vanhempainiltoja. Otetaan yhteistyökumppaneiksi kansainväliset, siirtomattomat siirtolaisjärjestöt, kulttuurikeskukset ja nuorisosiainkeskukset.
- Lisätään kuntien tulkkipalveluja hallinnonalojen ylittäviin tarpeisiin. Käytetään tulkkveja monipuolisemmin vanhempien ja päiväkodin työntekijöiden apuna, kun varhaiskasvatusta aloitellaan.
- Järjestetään oman äidinkielen kerhoja aamu- ja iltapäivätoimintaan.
- Käännetään varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen tiedotteita ja julkaisuja eri kielille.
- Palkataan resurssiopettajia maahanmuuttaja-alueiden varhaiskasvatukseen ja perusopetukseen.
- Suunnataan työnvaativuuspalkkiota maahanmuuttaja-alueiden opettajille.
- Kehitetään korkeakouluihin tutor-toimintaa myös ulkomaalaisille opiskelijoille.
- Perustetaan opettajien väliseen yhteistyöhön toimivia väyliä, joissa opettajat voivat jakaa kokemuksiaan ja saada vertaistukea.
- Järjestetään maahanmuuttajien ja kantaväestön kohtaamispaikkoja esimerkiksi kahviloissa tai kirjastoissa.



## Mitä kotouttaminen maksaa?

**MAAHANMUUTTAJIEN KOULUTUKSEEN** tarvittavaa koko resurssia on vaikea arvioida. Perusopetuksen valmistava opetus maksaa oppilasta kohti 14 000–15 000 euroa vuodessa. Varhaiskasvatus maksaa saman verran. Kotouttamiskoulutuksen hinta on 6 000–8 800 euroa ja luku- ja kirjoitustaidon opetuksen noin 6 500 euroa per henkilö.

# Sanasto

## **AIKUISTEN MAAHANMUUTTAJIEN LUKU- JA KIRJOITUSTAIDON OPETUS**

Tavoitteena on oppia suomen tai ruotsin kielen suulliset ja kirjalliset perustaidot. Koulutuksen kesto määräytyy henkilökohtaisessa opiskelusuunnitelmassa määriteltyjen tavoitteiden mukaan.

## **AMMATILLISEN KOULUTUKSEN VALMENTAVA KOULUTUS**

Kestää noin lukuvuoden (60 osaamispistettä). Koulutuksen aikana harjoitellaan hakeutumista ammatillisiin perustutkintoihin.

## **KOTOUTTAMINEN**

Osa monen viranomaisen työtä valtiolla ja kunnissa. Tavoitteena on oppia tuntemaan yhteiskunnalliset oikeudet ja velvollisuudet ja kokea olevansa suomalaisen yhteiskunnan tervetullut jäsen. Kotouttamista ohjaa laki kotoutumisen edistämisestä. Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa kotouttamiseen liittyvien asioiden valmistelusta.

## **KOTOUTTAMISKOULUTUS**

Sisältää suomen tai ruotsin kielen opetusta sekä muuta opetusta, joka edistää maahanmuuttajan pääsyä työelämään ja jatkokoulutukseen sekä edistää yhteiskunnallisia, kulttuurisia ja elämönhallintaan liittyviä valmiuksia. Tavoitteena saavuttaa suomen tai ruotsin kielessä toimiva peruskielitaito.

## **LUKION VALMISTAVA OPETUS**

Maahanmuuttajille ja muille vieraskielisille tarkoitettu yhden lukuvuoden mittainen lukioon valmistava koulutus (LUVA) sellaisille henkilöille, joilla ei ole riittävästi kielellisiä tai muita valmiuksia suoriutua lukio-opinnoista.

## **OMAN ÄIDINKIELEN OPETUS**

Perusopetusta täydentävää oman kielen opetusta, joka tukee oppilaan oman identiteetin kehitystä ja henkistä tasapainoa. Oman äidinkielen tunnit vahvistavat yhteyttä omaan kulttuuriin ja lisäävät tietoa omasta kulttuurista.

## **PERUSOPETUKSEN VALMISTAVA OPETUS**

Tarkoitettu kaikille esi- ja perusopetusikäisille maahanmuuttajataustaisille oppilaille, joiden taidot eivät riitä perusopetuksen ryhmässä opiskeluun. Kestää noin vuoden.

## **SUOMI (S2) TAI RUOTSI (R2) TOISENA KIELENÄ -OPETUS**

Kehittää oppilaan suomen tai ruotsin kielen taitoa niin, että hän pystyy opiskelemaan suomen tai ruotsin kielellä ja toimimaan suomen- tai ruotsinkielisessä yhteisössä.

# Lähteet

1. Työ- ja elinkeinoministeriö (2013). Maahanmuuttajabarometri 2012. Loppuraportti. TEM raportteja 11/2013  
[http://www.kotouttaminen.fi/files/39043/Maahanmuuttajabarometri2012\\_11\\_2013.pdf](http://www.kotouttaminen.fi/files/39043/Maahanmuuttajabarometri2012_11_2013.pdf)
2. Opetus- ja kulttuuriministeriö (2014). Aikuisten maahanmuuttajien perusopetus, kehittämissuunnitelmat. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:23  
<http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2014/liitteet/tr23.pdf?lang=fi>
3. Tilastokeskus – Työssäkäyntitilasto. Vieraskielisten naisten pääasiallinen toiminta vuonna 2013.
4. S. Latomaa: Oma kieli kalkan kallis, Opas oman äidinkielen opetukseen. Opetushallitus (2007)  
[http://www.familiacub.fi/duo\\_teemat\\_kieli\\_pdf.pdf](http://www.familiacub.fi/duo_teemat_kieli_pdf.pdf)
5. Opetushallitus (n.d.). Omana äidinkielenä opetetut kielet ja opetukseen osallistuneiden määrät vuonna 2012. Maahanmuuttajien koulutuksen tilastot: Perusopetus ja lukiokoulutus.  
[http://www.oph.fi/download/151746\\_Omana\\_aidinkielenä\\_opetetut\\_kielet\\_ja\\_opetukseen\\_osallistuneiden\\_määrät\\_vuon.pdf](http://www.oph.fi/download/151746_Omana_aidinkielenä_opetetut_kielet_ja_opetukseen_osallistuneiden_määrät_vuon.pdf)
6. P. Myrskylä ja T. Pyykkönen: Suomeen muuttaneiden naisten ja miesten työmarkkinatilanne, koulutus ja poliittinen osallistuminen. Tilastokeskus, Working papers 2/2014  
[http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/ywrp2\\_201400\\_2014\\_12369\\_net.pdf](http://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/ywrp2_201400_2014_12369_net.pdf)
7. Suomen Kuvalehti  
<http://suomenkuvalehti.fi/jutut/kotimaa/pakolaiskriisi-sadoille-lapsille-taytyy-jarjestaa-opetus-sipilan-budjetti-joutuu-koetukselle/?shared=291210-e281a021-1>
8. E. Kuuskoski, K. Puhakka: Kielitaidon merkitys korkeakoulutettujen maahanmuuttajien työllistymiseen. Helsingin yliopisto (2014)  
<http://blogs.helsinki.fi/monatta-hanke/files/2011/05/Tutkimusraportti-Palmenia20141.pdf>

## TAUSTA-AINEISTONA MYÖS:

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, julkaisut 17:2015, Maahanmuuttajataustaiset oppijat suomalaisessa koulutusjärjestelmässä.  
[http://karvi.fi/app/uploads/2015/06/KARVI\\_1715.pdf](http://karvi.fi/app/uploads/2015/06/KARVI_1715.pdf)

## GRAFIKOISSA KÄYTETYT LÄHTEET

9. Tilastokeskus: Väestörakenne iän, alueen ja kielen mukaan 1990–2014.  
[http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin\\_\\_vrm\\_\\_vaerak/O55\\_vaerak\\_tau\\_124.px/?rxid=09a4f142-1b65-4015-aa10-0625dad7d54](http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__vrm__vaerak/O55_vaerak_tau_124.px/?rxid=09a4f142-1b65-4015-aa10-0625dad7d54)
10. P., Myrskylä: Syrjäytyneiden osuus 15–29-vuotiaista, äidinkielen mukaan (vain perusasteen koulutus, ei työtä, ei opiskelupaikkaa, ei alle 7-vuotiaita lapsia) 16.4.2012 seminaariesityksestä ”Elän vain kerran – kestävimät tavat pidentää työuria”. SVT
11. Opetushallitus (n.d.). Omana äidinkielenä opetetut kielet ja opetukseen osallistuneiden määrät vuonna 2012. Maahanmuuttajien koulutuksen tilastot: Perusopetus ja lukiokoulutus.  
[http://www.oph.fi/download/151746\\_Omana\\_aidinkielenä\\_opetetut\\_kielet\\_ja\\_opetukseen\\_osallistuneiden\\_määrät\\_vuon.pdf](http://www.oph.fi/download/151746_Omana_aidinkielenä_opetetut_kielet_ja_opetukseen_osallistuneiden_määrät_vuon.pdf)
12. Valmistavan opetukseen osallistuneiden määrä ja arvio vuosille 2014–2016. Vuoden 2014–2016 talousarvioesitykset.
13. Opetushallitus (2014), Opettajat Suomessa 2013.  
[http://www.oph.fi/download/156282\\_opettajat\\_suomessa\\_2013.pdf](http://www.oph.fi/download/156282_opettajat_suomessa_2013.pdf)

OAJ muistuttaa, että  
koulutus on parasta  
kotouttamispolitiikkaa.  
Osaavat opettajat haluavat  
tehdä töitä sen eteen, että  
jokainen maahan tullut saa  
edellytykset opiskeluun ja  
työntekoon.



**OAJ**

**KYSY LISÄÄ**

Heljä Misukka, koulutusjohtaja  
helja.misukka@oaj.fi, +358 50 528 6682

Päivi Lyhykäinen, erityisasiantuntija  
paivi.lyhykainen@oaj.fi, +358 50 553 8111

**LUE NETISTÄ**

[www.oaj.fi](http://www.oaj.fi) → OAJ vaikuttaa → Kotoutumiskompassi

**SEURAA SOMESSA**

#kotoutumiskompassi

Facebook /oajry

Twitter @oajry

Instagram @oajry

Youtube /oajvideot

**OPETUSALAN AMMATTIJÄRJESTÖ OAJ**